

Dergiabant

2024, 12(1): 313-316, doi: 10.33931/dergiabant.1406257

İlahiyat Eğitimi Üzerine Akademisyen Görüşleri Çerçevesinde Nitel Bir Araştırma

Safinur GENÇ¹

Geliş Tarihi (Received): 18.12.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 05.01.2024

Yayın Tarihi (Published): 31.05.2024

Öz: İlahiyat fakülteleri, tarihsel süreç içinde birikmiş ilmî mirası temsil ederek günümüze kadar gelen önemli yükseköğretim kurumlarıdır. Ancak, bu kurumlar hem kurumsal düzeyde hem de program yapısındaki unsurların işleyişi konusundaki sorunlar nedeniyle sıkça tartışma konusu olmaktadır. Bu tartışmalar, ilahiyat fakültelerinin eğitim kalitesi, etkinliği ve amacına uygunluğu üzerindeki soruları gündeme getirmektedir. Eğitim kurumu olarak, ilahiyat fakültelerinin temel sorumluluğu, öğrencilere sağlam bir bilimsel temel üzerinde eğitim vermek ve ilahiyat bilimlerini etkili bir şekilde iletmektir. Eğitim programlarının hedeflere uygun olarak, güçlü bir teorik temele dayandırılarak kurgulanması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda Kuşçuoğlu'nun araştırmasında, ilahiyat fakültelerinde gerçekleştirilen eğitimi daha iyi anlamak ve değerlendirmek amacıyla öğretimin yöneticisi olan akademisyenlerin deneyimlerine odaklandığı ve eğitimde program geliştirme ilkelerini merkeze alarak, ilahiyat eğitimini bazı temel unsurlar üzerinden incelemeyi hedeflediği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İlahiyat Lisans Programı, Akademisyen Görüşleri.

&

Abstract: Faculties of theology are important higher education institutions that have come to the present day by representing the scholarly heritage accumulated in the historical process. However, these institutions are frequently the subject of debate due to problems in both the institutional level and the functioning of the elements in the program structure. These debates raise questions about the quality of education, effectiveness and appropriateness of the faculties of theology. As an educational institution, the main responsibility of the faculties of theology is to educate students on a sound scientific basis and to communicate the theological sciences effectively. It is of great importance that education programs are designed in accordance with the objectives and based on a strong theoretical foundation. In this context, Kuşçuoğlu's research focuses on the experiences of academics who are the managers of the education in order to better understand and evaluate the education in the faculties of theology and aims to examine the theological education through some basic elements by focusing on the principles of curriculum development in education.

Keywords: Religious Education, Theology Undergraduate Programme, Academician Opinions.

Atf/Cite as: Genç, Safinur. "İlahiyat Eğitimi Üzerine Akademisyen Görüşleri Çerçevesinde Nitel Bir Araştırma". *Dergiabant* 12/1 (Mayıs 2024), 313-316. doi: 10.33931/dergiabant.1406257

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethic: Bu kitap değerlendirmesi, bir hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This book review has been reviewed by a referee and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/dergiabant/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University Faculty of Theology, Since 2013 – Bolu

¹ Doktora Öğrencisi, Safinur Genç, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, safinurkaya55@gmail.com.

Aslıhan Kuşcuoğlu, İlahiyat Eğitimi Üzerine Akademisyen Görüşleri Çerçevesinde Nitel Bir Araştırma. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2023.

İlahiyat fakülteleri, tarihsel süreç içinde birikmiş ilmî mirası temsil ederek günümüze kadar gelen önemli yükseköğretim kurumlarıdır. Ancak, bu kurumlar hem kurumsal düzeyde hem de program yapısındaki unsurların işleyişi konusundaki sorunlar nedeniyle sıkça tartışma konusu olmaktadır. Bu tartışmalar, ilahiyat fakültelerinin eğitim kalitesi, etkinliği ve amacına uygunluğu üzerindeki soruları gündeme getirmektedir. Eğitim kurumu olarak, ilahiyat fakültelerinin temel sorumluluğu, öğrencilere sağlam bir bilimsel temel üzerinde eğitim vermek ve ilahiyat bilimlerini etkili bir şekilde iletmektir. Eğitim programlarının hedeflere uygun olarak, güçlü bir teorik temele dayandırılarak kurgulanması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda Kuşcuoğlu'nun araştırmasında, ilahiyat fakültelerinde gerçekleştirilen eğitimi daha iyi anlamak ve değerlendirmek amacıyla öğretimin yöneticisi olan akademisyenlerin deneyimlerine odaklandığı ve eğitimde program geliştirme ilkelerini merkeze alarak, ilahiyat eğitimi bazı temel unsurlar üzerinden incelemeyi hedeflediği görülmektedir. Çalışma sırasıyla giriş, yöntem, bulgular, yorum ve tartışma olmak üzere toplam üç ana bölümden oluşmaktadır.

Kuşcuoğlu, giriş bölümünde araştırmanın teorik çerçevesi hakkında bilgiler sunarak yükseköğretim kurumlarının toplumsal değişimindeki rolüne ve yükseköğretimdeki ilahiyat fakültelerinin yapısal zorluklarına dikkat çekmektedir. Özellikle ders dağılımı, program uygulaması ve öğretim elemanlarının rolü gibi konularda ortaya çıkan sorunların, ilahiyat fakültelerinin toplumsal tartışmaların odağı haline gelmesine neden olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, eğitim programlarının etkinliği, öğretim elemanlarının metotları ve ilahiyat eğitimindeki genel sorunlar da giriş bölümünde vurgulanan bir diğer temel problemdir. Yazar, ilahiyat fakültelerinde yapısal değişikliklerin gerçekleşmemesi ve önerilere rağmen mevcut durumun sürmesinin, fakültelerin farklı boyutlarda tartışmaların odağı haline gelmesini kolaylaştırdığını ifade etmektedir. Yazar, ilahiyat lisans öğretim programlarının daha etkili ve ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi için anabilim dallarının eğitimlerini ve muhtevalarını kapsamlı bir şekilde değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Kuşcuoğlu, ikinci bölümde, araştırmanın metodolojik yaklaşımını ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır. Akademisyenlerin kendi ana bilim veya bilim alanları ve dersleri çerçevesinde ilahiyat eğitimine yönelik görüşlerini ve bu görüşlere yön veren eğitim yaklaşımlarını tespit ederek ilahiyat lisans eğitim programlarını geliştirme bağlamında irdelemeyi temel problem edinen Kuşcuoğlu, derinlemesine araştırma yapabilme amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasını tercih ettiğini aktarmaktadır. Araştırmacı, tarihsel deneyime sahip olan üç ilahiyat fakültesine dayandırdığı araştırmasını Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde görev yapan Felsefe ve Din Bilimleri, Temel İslam Bilimleri ve Türk-İslam Sanatları Tarihi bölümlerindeki toplam elli sekiz öğretim elemanı üzerinden yürüttüğünü belirtmektedir.

Tezin büyük bir bölümünü kapsayan üçüncü ve son bölümde Kuşcuoğlu, verilerin analizinden elde ettiği bulguları, araştırmanın temel problemi ve bu temel problem doğrultusunda oluşturulan araştırma soruları kapsamında ele alarak bütünsel bir yaklaşımla yorumlamaktadır. Yazar, bölüm içeriğini beş alt başlığa ayırarak sırasıyla; ilahiyat disiplinlerinin amaçları, öğrenme çıktıları ve gerçekleşme durumları, muhtevası, kaynakları, öğretme yollarını temel sorunlar bağlamında ele almaktadır. Kuşcuoğlu, ilahiyat disiplinlerinin eğitim sürecinde ortak amaçlar belirlemelerine rağmen amaçlar arasında disiplinler arası iş birliği ve belirli meslek gruplarına yönelik istihdam konusunda belirsizlik bulunduğu işaret etmektedir. Yazar bu durumun, ilahiyat eğitiminde genel amaç birliği olup olmaması sorusunu gündeme getirdiğini ifade etmektedir. Kuşcuoğlu, mevcut problemlere ve eksikliklere yönelik çözüm tekliflerinin, fakültelerin iç işleyişi, imkânları ve akademik kadroları göz önüne alınarak bilimsel gelişmeler ışığında değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Araştırmacı farklı ve geniş kapsamlı hedefleri tek bir programa entegre etmenin, birçok zorluğu ve sorunu beraberinde getirebileceğine dikkat çekmektedir. Yazar, geniş bir perspektiften bakıldığında, köklü düzenlemelerden bahsedebilmek için yapısal değişikliklere ihtiyaç duyulabileceğini ve bu değişikliklerin bilimsel temeller üzerinde tartışılmasının önemine vurgu yapmaktadır.

Kuşçuoğlu, öğrenme çıktıları ve gerçekleşme durumları hususunda genel bir tablo çizerek katılımcıların aktardıkları bilgilerden hareketle derslerle kazandırılması hedeflenen yeterliliklerin veya öğrenme çıktılarının ilahiyat fakültelerinin belirlediği program yeterlilikleriyle uyumlu göründüğünü dile getirmektedir. Kuşçuoğlu, eğitim programlarında hedeflerin ve kazandırılması amaçlanan yeterlilik veya çıktıların göz ardı edilmesinin eğitim sürecindeki başarıyı ve kaliteyi olumsuz etkileyeceğini belirtmektedir. Araştırmacı, yüksek nitelikte İslâm din uzmanları yetiştirme kurumu olarak tasarlanan ilahiyat fakülteleri programlarının, istihdam edilen kurumlarda çalışacak nitelikte mezun yetiştirilmesine katkı sağlayamadığına yönelik eleştirilerin yapıldığına da değinmektedir. Örneğin Diyanet İşleri Başkanlığının, kendi bünyesinde çalışacak personel yetiştirmeye yönelik Diyanet Akademisi kurduğu ve Aday Din Görevlisi Yeterlilikleri belirlediğini aktaran yazar bu durumun da ilahiyat veya İslâmî ilimler fakültesi mezunlarının bu kurumda çalışmaya uygun nitelikte olup olmadıklarının sorgulanması gerektiğinin altını çizmektedir.

Araştırmacı, ilahiyat disiplinlerinin muhtevasını ele aldığı kısımda her ne kadar güncel meselelere yer vermeye çalışılsa da muhtevanın önemli kısmının tarihî verilerden oluştuğunu aktarmaktadır. Yazar, öğrencilere geniş bir muhteva sunulurken hedeflenen amaçlara ve yeterliliklere bağlı kalınarak bir seçim yapıldığı ve bu seçimde öğrencilerin meslekî istihdamına yönelik bir kaygı ile hareket edildiğini belirtmektedir. Disiplinler arası muhteva konusuna da değinen araştırmacı ilahiyat fakültelerindeki farklı ana bilim dallarındaki öğretim elemanlarının yeterli sayıda olmayışı, bilim alanlarındaki kaynak birikimiyle ilgili çalışmaların noksanlığı ve üretilen kaynakların güncellenmesi hususundaki gayretlerdeki eksiklikler gibi hususların ilahiyat öğretim sürecine olumsuz bir etki yaptığını dikkat çekmektedir. Yazar, öğretim elemanlarının etkileşimli disiplinler arası iş birliğiyle bu sorunları aşabileceklerini ifade etmektedir. Yazar, katılımcılar tarafından kullanılan kaynakların ders amaçları, muhteva ve bilgi paketleri ile uyumlu olduğu, ancak öğrenme çıktılarından daha çok alana özgü bilgi sağlama düzeyine odaklandıklarını belirtmektedir.

Kuşçuoğlu, üçüncü bölümün sonunda ilahiyat disiplinlerinin öğretme yolları üzerinde durarak bölümü sonlandırmaktadır. Araştırmacı, katılımcı görüşlerine dayanarak, öğretim yöntemleri, teknikleri ve yaklaşımları kullanımında sınıf içi ve sınıf dışında birden fazla öğretim yolunun tercih edildiğini belirtmektedir. Katılımcıların genellikle düz anlatım, soru-cevap ve tartışma yöntemlerini sıklıkla kullandığı ortaya çıkmaktadır. Yazar, ilahiyat lisans programının yoğunluğu ve öğrenci sayısının fazlalığı, zorunlu derslerde sınırlı öğretim yöntemlerinin kullanılmasına neden olduğunu düşünmektedir. Kuşçuoğlu, sonuç olarak, akademisyenlerin bilgi sunumu noktasında yeni yöntem ve teknikleri, hedefledikleri amaç, muhteva ve kazanımlarla uyumlu hale getirmelerinin, eğitim programının uygulanmasındaki problemleri azaltacağına dikkat çekmektedir. Araştırmacı, ilahiyat lisans programlarında yaşanan ve ortaya çıkabilecek sorunların, ders sayısı azaltma veya öğrenci sayısını düşürme gibi yöntemlerle çözümlenmesinin etkili olmayacağını, bilimsel olarak köklü bir çözüme ulaşabilmesi için eğitimde program geliştirme ilkelerini esas alan müfredat çalışmalarına odaklanılması gerektiğini söylemektedir.

Sonuç kısmında Kuşçuoğlu, ulaştığı araştırma sonuçlarının genel bir değerlendirmesine yer vermekte ve tespit ettiği sorunlar noktasında bazı öneriler sunmaktadır. Yazar, farklı ilahiyat disiplinlerdeki katılımcıların, programda mevcut alan dersleri için amaçlar belirledikleri ancak bu amaçların çerçevesinin geniş olduğu ve hangi ilahiyat istihdam sahasına yönelik belirlendiği noktasında belirsizlik yaşandığını aktarmaktadır. Meslekî istihdam alanında amaç birliğinin olmamasının programların uygulanma konusunda bazı problemleri beraberinde getirebileceğine işaret etmektedir. Pek çok amacın tek bir programda toplanmasının; öngörülen yeterlilik/kazanım/öğrenme çıktıları, muhteva, öğretim materyal ve yöntemler konusunda yeterli olunamaması ve büyük oranda değişim gerektirmesinin olası olduğunun altını çizen Kuşçuoğlu, tek bir programın bu kadar unsuru aynı anda ve kısıtlı ders saati ve öğretim elemanı ile gerçekleştirebilmesinin zor olabileceği sonucuna vardığını aktarmaktadır. Ayrıca ilgili karar mercileri tarafından ilahiyat programına yapılan müdahalelerin belirlenen amaçların gerçekleştirilmesi noktasında bazı problemlere yol açtığı veya açabileceğine dikkat çeken Kuşçuoğlu, özellikle felsefe ve formasyon grubu derslerinin ilahiyat programlarındaki varlığını sürdürme

mücadelesi konusundaki tartışmaların program geliştirme çalışmalarını olumsuz etkilediğinin düşünüldüğünü aktarmaktadır. Yazar, diğer taraftan hem fakülteler arası hem de disiplinler arasında bir amaç birliğinden söz etmenin zor olduğunu ifade etmektedir. Kuşçuoğlu, öngörülen öğrenme çıktılarının TYYÇ (Türkiye Beşerî Bilimler Yüksek Öğrenim Yeterlilikler Çerçevesi) ve BBTAY (Beşerî Bilimler Temel Alanı Yeterlilikleri) ile karşılaştırıldığında pek çok alanda benzerlik gösterdiğini, bu durumun katılımcıların bu konudaki farkındalıklarının olduğuna işaret ettiğini açıklamaktadır. Diğer taraftan bazı çıktılar noktasında katılımcıların görüş belirtmeyişi, Kuşçuoğlu'nun dikkatini çekmektedir.

Günümüz ilahiyat lisans programlarında yaşanan sorunların temelinde program geliştirme çalışmalarına yeterince önem verilmemesi sonucuna ulaşan Kuşçuoğlu, araştırma bulgularından elde ettiği sonuçlar neticesinde bazı öneriler sunmaktadır. Eğitimde program geliştirme ilkeleri temel alınarak paydaşların ihtiyaç ve beklentilerinin dikkate alınması, fakültelerin üniversitelerle iş birliği yapması ve uluslararası düzeyde çalışmalar gerçekleştirmesi öneriler arasında yer almaktadır. Kuşçuoğlu, öğrenci görüşlerinin de önemsenerek akademisyenlerin hedeflediği amaç, muhteva ve kazanımların değerlendirilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesini önermektedir. Perspektifin sadece köklü ilahiyat fakülteleriyle sınırlı olmaması gerektiğini vurgulayan yazar, yeni açılan fakültelerdeki öğretim elemanları ve idarecileriyle iş birliği yapılması gerektiği üzerinde durmaktadır. Kuşçuoğlu, bilimsel zeminde tartışmaları kolaylaştırmak amacıyla seminerler, konferanslar, çalıştaylar ve kongreler düzenlenmesini önermektedir. Ayrıca, dış paydaşlar olan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) gibi kurumlarla iş birliği yapılarak ihtiyaç ve beklentilere yönelik tavsiyeler alınması da yazarın bir diğer önerisidir.

Kuşçuoğlu, çalışmasını farklı ana bilim dallarındaki öğretim elemanlarının görüşlerine dayandırması araştırmanın ana problemi doğrultusunda ortaya çıkabilecek farklı boyutlara ilişkin çoklu bakış açılarının sunulması açısından önemlidir. Araştırma, genel olarak akademisyenlerin benimsemiş olduğu eğitim felsefesi ve yaklaşımlarının etkin kullanımını incelemekte ve bu teorik yaklaşımın pratikte ne ölçüde işlevsel olduğunu sorgulamaktadır. Bu açıdan genel olarak ilahiyat fakültelerince benimsenen eğitim yaklaşımlarına özelden ise din eğitimi yaklaşım ve yöntemlerine, din eğitiminde program geliştirme ve değerlendirme alan yazınına, bu konu ile ilgili çalışma yapan araştırmacılara ve karar mercilerine önemli bilgiler sağlamaktadır. Alandaki diğer çalışmalar incelendiğinde ilahiyat eğitiminin farklı boyutlarıyla ilgili çok sayıda araştırmanın literatürde var olduğu ancak ilahiyat eğitiminde hedeflenen yeterlilikler, öğrenme çıktıları, muhteva, öğretim materyalleri, kaynaklar ve öğretim yöntemlerine ilişkin çalışmalara bakıldığında ise araştırmaların henüz istenilen sayıda olmadığı göze çarpmaktadır. Böylece konu alanı noktasında literatürdeki boşluğu doldurması açısından Kuşçuoğlu'nun yaptığı çalışmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yapılan araştırmalarda özellikle eğitimde program geliştirme ilkelerinin, TYYÇ ve Bologna bilgi sistemi ile karşılaştırmalı olarak bütünsel bakış açısıyla incelenmemesi bir eleştiri noktası olduğu görülebilir fakat mevcut araştırmaların nicel yöntemlerle gerçekleştirildiği göz önünde bulundurulursa nitel araştırma yöntemiyle yürütülen bu çalışmanın; ilahiyat fakültelerindeki akademisyenlerin deneyimleri üzerinden program geliştirmeye yönelik öneriler sunmaya katkı sağlayabileceği ifade edilebilir. Kuşçuoğlu'nun çalışmasının, ilahiyat alanındaki problem ve tartışma alanlarını ve bunlara dair ne tür çözüm yolu üretilebileceği yönünde araştırma yapmak isteyenler için önemli bir araştırma olduğu ifade edilebilir.

Finansman/ Grant Support

Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The author(s) declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.